

I Forhold til dette efter Kvantitet og Kvalitet lige betydelige Værk er Brentanos Fremstilling af den antike Verdens økonomiske Liv meget beskeden. Men dog udfylder den det store Værk. I dette følger man europæisk økonomisk Liv gennem 2000 Aar. Men her naar vi endnu længere tilbage, saa langt tilbage som Historien kan føre os. I 7 Paragraffer skildres først økonomisk Liv i det gamle Ægypten, saa kapitalistisk Økonomi hos Assyryerne, Babylonierne og Fønikerne, dernæst Grækernes, Romernes og Jødernes økonomiske Liv, saa Forholdene i nogle af de romerske Provinser, særlig de germanske, endelig den byzantinske Økonomi, som vel i Tiden falder senere end den egentlige Oldtid, men dog er en direkte Fortsættelse deraf.

Skildringen vil kun være en Gengivelse af, hvad selvstændige Forskere har fremstillet. Men der er dog adskillige Punkter, hvor Brentano gaar ind for sin Opfattelse og polemiserer mod andre. Her som i de to andre Værker, der er omtalt ovenfor, hævder han over for Sombart Kapitalismens Oprindelse fra Handelen med fremmede. Hvor den har fundet Sted, er Mennesker i deres økonomiske Handlen blevet behersket ikke af Autoritet og Overlevering, men af Stræben efter størst mulig Vinding. Og fra Handelen er de øvrige Erhverv blevet smittede. Men hovedsagelig er Bogen af rent beskrivende Art og minder Nationaløkonomen om, at er den økonomiske Videnskab som saadan kommet sent frem, saa er selve de økonomiske Forhold uløseligt sammenknyttede med al menneskelig Kultur fra Historiens Gry. Even Marstrand.

Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Herausgegeben von Ludwig Elster, Adolf Weber, Friedrich Wieser. Vierte, gänzlich umgearbeitete Auflage. I—VIII Band. Jena. Gustav Fischer. 1923—1928.

Do. Ergänzungsband zur vierten Auflage. Herausgegeben von Ludwig Elster, Adolf Weber. Jena. Gustav Fischer. 1929.

Med det i Foraaret afsluttede Supplementbind fremtræder dette tyske Standardværk og Størværk i ny Udgave. Det er mere end 10000 tospaltede Sider, der tilbydes den kundskabs-tørstende. Og denne Udgave er langt fra noget Genoptryk af den 3die, der kom i 1908—11. Selv om der er Artikler, der er gaaet uforandret eller omtrent uforandret over, er det allermeste grundigt omarbejdet og meget nyt kommet til. Nu staar Værket her og siger for Nationaløkonomiens Vedkommende: Vi Tyskere er her, og vi vil have Lov at være her. Da Pal-

I Forhold til dette efter Kvantitet og Kvalitet lige betydelige Værk er Brentanos Fremstilling af den antike Verdens økonomiske Liv meget beskeden. Men dog udfylder den det store Værk. I dette følger man europæisk økonomisk Liv gennem 2000 Aar. Men her naar vi endnu længere tilbage, saa langt tilbage som Historien kan føre os. I 7 Paragraffer skildres først økonomisk Liv i det gamle Ægypten, saa kapitalistisk Økonomi hos Assyernerne, Babylonierne og Fønikerne, dernæst Grækernes, Romernes og Jødernes økonomiske Liv, saa Forholdene i nogle af de romerske Provinser, særlig de germanske, endelig den byzantinske Økonomi, som vel i Tiden falder senere end den egentlige Oldtid, men dog er en direkte Fortsættelse deraf.

Skildringen vil kun være en Gengivelse af, hvad selvstændige Forskere har fremstillet. Men der er dog adskillige Punkter, hvor Brentano gaar ind for sin Opfattelse og polemiserer mod andre. Her som i de to andre Værker, der er omtalt ovenfor, hævder han over for Sombart Kapitalismens Oprindelse fra Handelen med fremmede. Hvor den har fundet Sted, er Mennesker i deres økonomiske Handlen blevet behersket ikke af Autoritet og Overlevering, men af Stræben efter størst mulig Vinding. Og fra Handelen er de øvrige Erhverv blevet smittede. Men hovedsagelig er Bogen af rent beskrivende Art og minder Nationaløkonomen om, at er den økonomiske Videnskab som saadan kommet sent frem, saa er selve de økonomiske Forhold uløseligt sammenknyttede med al menneskelig Kultur fra Historiens Gry. Even Marstrand.

Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Herausgegeben von Ludwig Elster, Adolf Weber, Friedrich Wieser. Vierte, gänzlich umgearbeitete Auflage. I—VIII Band. Jena. Gustav Fischer. 1923—1928.

Do. Ergänzungsband zur vierten Auflage. Herausgegeben von Ludwig Elster, Adolf Weber. Jena. Gustav Fischer. 1929.

Med det i Foraaret afsluttede Supplementbind fremtræder dette tyske Standardværk og Størværk i ny Udgave. Det er mere end 10000 tospaltede Sider, der tilbydes den kundskabs-tørstende. Og denne Udgave er langt fra noget Genoptryk af den 3die, der kom i 1908—11. Selv om der er Artikler, der er gaaet uforandret eller omtrent uforandret over, er det allermeste grundigt omarbejdet og meget nyt kommet til. Nu staar Værket her og siger for Nationaløkonomiens Vedkommende: Vi Tyskere er her, og vi vil have Lov at være her. Da Pal-

graves „Dictionary of Political Economy“ for et Par Aar siden kom i ny Udgave, nøjedes man i det væsentlige med at trykke de tidligere stereotyperede Artikler op og saa tilføje Supplement bag i Bindene. Her har man skabt et helt nyt Værk og af langt større Omfang end det engelske.

Nærværende Artikel giver sig selvfølgelig ikke ud for at være en Bedømmelse af Værket som Helhed. Kun en Stab af Anmeldere vilde kunne vurdere alt efter Fortjeneste. Her skal kun forsøges som en foreløbig Orientering for dem, der ikke er tilstrækkelig kendt med Ordbogen, at pege paa, hvordan Tiden mellem forrige Udgave og denne har sat sit Præg paa Værket. Et Tidsrum af 15—20 Aar vil jo altid medføre Forandringer baade i Videnskaben og i det praktiske økonomiske Liv. Og saa tilmed et Tidsrum med Verdenskrigen og dens Følger, med Tysklands Nederlag, med den eksempellose Inflationstid, med dristige sociale Eksperimenter i Rusland og andensteds, med et nyt internationalt Samarbejde og meget andet. Hvis et Værk som dette fuldt skal løse sin Opgave, maa det gøre Regnskab for disse Forskydninger. Og det forekommer mig at løse denne Opgave.

Først lidt om de personale Forandringer. Af de Mænd, som var Ordbogens Grundlæggere og stod paa Titelbladene for de tre første Udgaver, Forlæggeren Gustav Fischer, Socialøkonomerne Johannes Conrad, Wilhelm Lexis og Ludwig Elster samt Statsretslæreren Edgar Loening, døde Fischer allerede, mens den forrige Udgave udkom, mens Conrad og Lexis døde i Begyndelsen af Verdenskrigen og Loening i 1919. Saaledes var kun Ludwig Elster tilbage, men som Medudgivere sikrede han sig Adolf Weber i München og Friedrich Wieser i Wien; den sidste døde 1926, men hans Navn staar paa alle Hovedværkets otte Bind. Af Udgiverne synes Ludwig Elster at have trukket Hovedlæsset; hans Navn forekommer ogsaa under talrige Smaaartikler, og under nogle større om Befolkningsstatistik. Adolf Weber har kun skrevet om Arbejdskampe og et Par Artikler om Bankvæsen, Wieser af større Artikler kun een om Pengeteori.

Ogsaa i Medarbejderskaren har Tiden naturligvis bragt store Forandringer. Nogle Artikler af afdøde Medarbejdere er blevet staaende, men de fleste dødes Navne er naturligvis forsvundet fra Ordbogens Forfatterrække. Der er i alt over 300 Medarbejdere, og af disse er omtrent 90 Kendinge fra tredje Udgave. Mange af disse hører til de kendteste Navne i tysk Socialøkonomi. Der er Stephan Bauer, der bl. a. har skrevet

den meget omfattende Artikel om Arbejderbeskyttelse, Karl Bücher, hvis store Artikel „Gewerbe“ genoptrykkes med nogle faa Tilføjelser, Karl Diehl, der ikke blot har skrevet om de samme Personer som i tredje Udgave, men en Række Artikler vedrørende Anarkisme, Socialisme og Kommunisme, Heinrich Dietzel, hvis største Bidrag er den samme Artikel om Bismarck som i tredje Udgave, K. Th. v. Eheberg, som gennemgaaende har skrevet de samme finansvidenskabelige Artikler som før, men helt omarbejdede, Bernhard Harms med Artiklen „Arbeit“, Heinrich Herkner, hvis store Artikel om Arbejdstid er afpasset efter de ændrede Forhold, Robert Liefmann, der skriver om Karteller, Trusts og andre Kombinationer, om Kaliindustri og Petroleum, W. Lotz, som foruden visse Bankspørgsmaal behandler Statsgæld, A. Sartorius von Waltershausen, der navnlig skriver om Ud- og Indvandring og i Supplementbindet en Artikel om Weltwirtschaft, Georg von Schanz, der skriver finansielle Artikler, den største, meget betydelig omarbejdet, om Arveskatten, Werner Sombart, som ganske vist kun figurerer med Artiklen Hausindustrie, bearbejdet af Meerwarth, Heinrich Waentig med Artiklen Kunstgewerbe, Friedrich Zahn, der ikke blot skriver talrige mindre statistiske Artikler, men i Supplementbindet den over 100 Sider store Afhandling om Tysklands økonomiske Genopbygning, og Valdemar Zimmermann, der foruden med en omarbejdet Artikel om Tarifoverenskomster bidrager med en almindelig orienterende Artikel om Arbejdere og Arbejderspørgsmaal. Af gamle bekendte Medarbejdere, der ikke hører til de socialøkonomiske Universitetsprofessorers Kreds, kan nævnes Dr. Hans Crüger, der behandler alle Slags kooperative Foreninger, og Professor Alfred Manes, der har skrevet talrige forsikringsvidenskabelige Artikler. Men mange af de gamle store er forsvundet, ikke blot afdøde som Conrad Philippovich, Schmoller og Adolph Wagner, men ogsaa enkelte endnu levende som Lujó Brentano. Men for de gamle, der faldt, har der været Stedfortrædere nok. Det vilde være for vidtløftigt eller let kunne føre til uretfærdige Forbigaaelser, hvis de nye Navne skulde gennemgaaes. I det følgende vil der under Omtalen af en Række enkelte Artikler blive Anledning til at nævne en Del af dem.

Det er den rent saglige Fomyelse af Handwörterbuch, der staar i Forgrunden af Interessen. Først og fremmest: Hvordan afspejler Krigen og dens Virkninger sig i den nye Udgave.

I tredje Udgave indgik Ordet Krig overhovedet ikke i Overskriften over nogen af Artiklerne; kun hist og her var der

Hentydninger til Krigsøkonomi og lignende. I den nye Udgave optager alene Ordet Weltkrieg tre Spalter i Sagregistret. Og flere Artikler handler særlig om Krigsproblemer. Den vigtigste er „Kriegswirtschaftslehre und Kriegswirtschaftspolitik“ (V, S. 984—1022), skrevet af Professor Götz Briefs i Berlin. Han gaar imod den Opfattelse, som enkelte har gjort gældende, at der skulde findes en særlig Krigsnationaløkonomi, forskellig fra den almindelige Nationaløkonomi, men giver en klar Udsigt over de væsentligste krigsøkonomiske Foreteelser og det offentlige Foranstaltninger under Krigen i Tyskland; kortere behandles Østrig og Verdensøkonomien under Krigen Indflydelse. Som Krigen faar ogsaa Fredslutningens Spørgsmaal indgaaende Behandling, især i den store Artikel „Friedensverträge“ (IV, S. 410—528). Først gives de juridiske Synspunkter. Men her skal særlig gøres opmærksom paa Professor Christian Eckerts Behandling fra statsvidenskabeligt Synspunkt. I Grunden er hans velskrevne, men ogsaa med mange Dateringer forsynede lange Artikel en Fremstilling af et Stykke moderne Historie, der begynder med Fredsfølerne under Krigen, har sit Midtpunkt i Versaillestraktatens Tilblivelse og Indhold, og endelig redegør for dens og de andre Traktaters Skæbne i det virkelige Liv op til April 1926. Naturligvis er den skrevet fra tysk Synspunkt, men langt fra uden Forstaaelse af andre. Om Clemenceau hedder det med bitter Anerkendelse: „C. har været en usædvanlig klog politisk Fører. Han var i Diplomatiets en endnu betydeligere Strateg end Foch i Krigen, beherskede hele Forhandlingsteknikken, som i sin Tid hans Forgænger Talleyrand i Wien, til yderste Fuldkommenhed, var langt det mest fremragende Medlem af Firemandsraadet“. Om Wilson siges, at han var ikke, som mange Tyskere tror, „kun en fraseelskende Hykler“, men „en ærlig Mand, der havde fundet dristige Ord, men paa ingen Maade var de store Opgaver voksen, som han havde stillet sig“. Der er naturligvis en stærk Klage over de umenneskelige Byrder, som er lagt paa Tyskland, men det er jo kun, hvad Keynes og andre udenforstaaende for længst har paapeget. Nær til denne Artikel slutter sig „Reparationen“ (VII, S. 45—83), skrevet af Professor Gutmann i Jena; her faar man de mere tekniske Detailler ved Ordningen af Tysklands Betalingsforpligtelser.

En Række andre nye Artikler belyser Tysklands økonomiske Stilling efter Krigen. Det gælder f. Eks. Artiklen „Rentenmark“ og Artiklerne i Supplementsbindet om de to politiske Modstandere, som dog hver for sig har haft Betydning for den

økonomiske Genopbygning, Karl Helfferich og Walther Rathenau. Men Hovedartiklen er dog den tidligere nævnte af Friedrich Zahn, „Wirtschaftsaufbau Deutschlands“ (Suppl. S. 960—1084). Det er i Grunden en hel Tysklands Statistik, men med den tydeligt udtalte Tendens at pege paa den Kraftudfoldelse, som finder Sted i Tyskland, og de forfærdeligt tyngende Lænker, hvori Riget er smeddet. Ved Sammenligning mellem Resultaterne af Folke- og Erhvervstællingen 1925 og de tilsvarende Data fra før Krigen belyses Befolkningsforhold, social Lagdeling og de forskellige Hovederhverv, navnlig Industrien. Til sidst skildres Sammenspillet mellem de forskellige Erhvervsgrøene, den saglige og stedlige Sammenfletning, ogsaa Forholdet til Verdensmarkedet. For Befolkningsstatistikens Vedkommende udfyldes denne Artikel af Dr. Friedrich Burgdörfers „Bevölkerungsstatistik“, (Suppl. S. 99—134), som fører Tallene længere frem end de tilsvarende Artikler i Hovedværket. Intet kan være bedre egnet til at vise Verdenskrigens ganske enestaaende Følger end det Diagram S. 120, i hvilket den tyske Befolknings Aldersfordeling 1925 er sammenstillet med den i 1910. Det er ikke den forøgede Forskel mellem Mandssiden og Kvindesiden for en lang Række Aldersaar, ikke engang den i Forhold til 1910 absolutte Tilbagegang af Mænd i Aldersaarene 30—35 Aar, begge hidrørende fra Mandefaldet i Krigen, der behersker Billedet. Men det er de frygteligt formindskede Aldersklasser 5—9 Aar, stammende fra det stærkt formindskede Fødselstal under Krigen. Og dette Indhug gør sig lige stærkt gældende paa Mands- og Kvindesiden.

Men skønt naturligvis Tysklands Forhold staar i Forgrunden, glemmes dog ikke andre Lande. Den Interesse for Rusland, som er kommet frem efter 1917, giver sig karakteristiske Udslag. Saaledes er der to nye Artikler „Agrarreform in Russland“ (I. S. 81—96) og „Feldgemeinschaft in Russland“ (III, S. 948—967), begge af Professor Preyer i Königsberg. Men det er naturligvis særlig Bolsjevismen, man vil vide Besked om. En mindre Artikel derom findes i Hovedværket, men grundig Besked nær op til Øjeblikket giver først Supplementbindet, hvor Professor Hans-Jürgen Seraphim i Rostock har skrevet baade en stor Artikel om Bolsjevisme (S. 200—239) og en Artikel om Lenin. Lenin er den eneste ikke-tyske Personlighed, der faar en saa fremtrædende Behandling. I Hovedartiklen om Bolsjevismen skildres først den historiske og teoretiske Baggrund, men Hovedsagen er Fremstillingen af dens økonomiske Politik. Der skelnes mellem de tre Perioder:

Overgangsperioden (1917—18), Krigskommunismens Periode (1918—21) og Statskapitalismens Periode (1921 til Dato). I den anden Periode er det, at man forsøger en gennemført Kommunisme, mens man i den tredje Periode, navnlig paa Grund af Bøndernes Modstand, gaar paa Akkord med Virkeligheden. Det vises nu klart, hvordan Agrarpolitikken, Industripolitikken, den indenlandske og den udenlandske Handelspolitik, Finans- og Pengepolitikken, og endelig Socialpolitikken fremtræder i de forskellige Perioder. Artiklen om Lenin er af biografisk og karakteriserende Art. Dens Konklusion kan findes i følgende Udtalelse: „Med Rette er det blevet fremhævet, at alt, hvad Lenin udrettede, just er at føre tilbage til hans enestaaende Personligheds Indflydelse, til den Trolddomsmagt, hans Autoritet udøvede. Men dermed er samtidig hans, al materialistisk Teori trodsende, Betydning for Udformningen af det samlede Fænomen: Bolsjevismen givet. Lenin er den sikreste Gendrivelse af hans eget Værk“. I Forhold til de russiske Forhold har de i visse Retninger ogsaa ejendommelige italienske Tilstande fundet liden Paaagtelse: Fascisme er ikke behandlet.

Mange Artikler giver Udtryk for de sociale Strømninger, som er kommet frem ikke blot i de to nævnte Lande, men over hele Verden. At „Achtstundentag“ har faaet en særlig Artikel (af Stephan Bauer), der særlig behandler den nyeste Fase, at der ligeledes er nye Artikler „Betriebsräte“, „Sozialisierung“ o. s. v. peger altsammen paa Tendenser, forbigaaende eller mere varige, som er kommet frem i Efterkrigstiden. I øvrigt vil man naturligvis rundt omkring i gammelkendte Artikler finde meget nyt socialt Stof. Den sociale Lovgivning, som ogsaa er behandlet paa mangfoldig Maade i Hovedværket, er ført nær op til Øjeblikket i de to vigtige Artikler i Supplementbindet „Internationale Arbeiterschutzgesetzgebung“ (S. 504—627) af Direktøren for det internationale Arbejdsbureau Albert Thomas og „Sozialversicherung“ (S. 818—61) af Professor Moldenhauer i Köln. Thomas' Artikel behandler adskilligt mere end Arbejderbeskyttelse i strengeste Forstand. Den indledes med en historisk Oversigt. Naar det her hedder (S. 517), at den første Stat, der indførte en Arbejdsløshedsforsikring paa Statsgrundlag var Storbritannien, kan det misforstaas. Menes der en statslig Tvangsforsikring, er det rigtigt. Ellers maa man vel henvise til den norske Lov af 1906 og den danske af 1907. Til Forhistorien føjes en Skildring af den internationale Arbejdsorganisation og Konferencerne op til den 11te i Sommeren 1928. Hovedindholdet er en Gennemgang af den

nyeste Udvikling og det nuværende Standpunkt paa Arbejderbeskyttelsens Hovedomraader: Arbejdskontrakt og Arbejdsforfatning, Lønbeskyttelse, Arbejderbeskyttelse i snævrere Forstand, hvorunder Regulering af Arbejdstiden, og Beskyttelse af arbejdsløse. I et afsluttende Overblik anser Thomas trods alle Vanskeligheder med Ratifikation af Overenskomsterne o. s. v. alligevel det internationale Samarbejde for at være paa rette Vej. Hvad der er vundet, er „en Slags international socialpolitisk Moral. I flere og flere Lande gælder det nutildags som Uret, naar Arbejderbeskyttelsens Standpunkt staar væsentlig tilbage for det, som finder Sted i andre Lande, og som ogsaa vilde være muligt i ens eget Land“. Moldenhauers Artikel om Socialforsikring indskrænker sig i det væsentlige til at fremstille den nyeste Udvikling. Interessante Bidrag gives til Oplysning om Belastningen ved den sociale Forsikring; blandt Bjergarbejderne i den tyske Knappschaftsforsikring synes den i nogle Tilfælde at udgøre omkring 30 % af Lønnen. I Tabelbilagene ved Slutningen af Artiklen, ganske overvejende tyske Tal, lægger man i en international Oversigt over Sygekassernes Udbredelse Mærke til, at den danske frivillige Sygeforsikring 1925 omfattede 42,6 % af hele Befolkningen, medens Pligtforsikringen i Tyskland og Storbritannien kun omfattede henholdsvis 30,5 % og 35,7 % af Folketallet.

Af Omraader, hvor den nye Udgave betegner et Fremskridt, kan nævnes det praktiske Erhvervsliv, navnlig Industrien. En Del vigtigere Industrier behandlede ogsaa tidligere i særlige Artikler. Men nu er alle Industrigrene kommet med. Der er bestandig givet en kort historisk Oversigt over den paa-gældende Industris Udvikling og Hovedtræk af dens Karakteristik. Udførligt er saa Tysklands Indsats beskrevet; her som i Zahns Artikel om Tysklands Genopbygning mærkes Paavirkning af den nyere Lære om Standort. Der er ikke blot som før nogle Artikler om Landbrug, men ogsaa en særlig om Havebrug. Hotelvæsenet faar en særskilt Artikel. Nye Erhvervs-grene som Filmsindustrien og Luftsejladserne træder frem. Af stor Interesse for dem, der beskæftiger sig med Udviklingen af praktisk Erhvervsliv, er en Række Artikler „Rationalisering“ i Supplementbindet (S. 709—816). Dr. J. Gerhardt i München behandler Rationaliseringen i Industrien. Bl. a. bliver Taylor-systemet fremstillet og bedømt. Kritikken gaar ud paa, at det hverken tager tilstrækkeligt Hensyn til fysiologiske eller psykologiske Love, men er alt for mekanistisk. Kortere Behandling

faar Rationaliseringen i Haandværket, Landbruget, Handelen og endelig i Husholdningerne.

Men af Socialøkonomer i hvert Fald vil der jo ogsaa stilles Spørgsmaal til den nye Udgave angaaende Videnskabens Udvikling i de snart 20 Aar, siden 3die Udgave udkom. Mange vil i første Række søge til den Artikel, der hedder „Volkswirtschaft und Volkswirtschaftslehre“. I de første 3 Udgaver var den tilsvarende Artikel skrevet af Gustav Schmoller. I denne mærkede man over alt Schmollers Overlegenhed over for Stoffet; baade med Hensyn til Videnskabens Udvikling og med Hensyn til Metoden gav han en udmærket Udsigt; uden at skjule sit eget Syn stillede han hver Ting paa sin Plads. Det er naturligt, at man nu har villet lade denne Artikel skrive fra ny. Valget er faldet paa Professor Voigt i Frankfurt, der bl. a. ogsaa har skrevet om Teknik og Økonomi. Men hans Artikel om Nationaløkonomien (VIII. S. 786—856) forekommer ikke Anmelderen at kunne bære Vand imod Schmollers. At hans Synspunkter er helt andre, vilde kun i og for sig være forfriskende, hvis ikke denne Nyorientering var forbunden med en alt for stor Tilbøjelighed til at ride egne Kæpheste og fortabe sig i lange Betragtninger, som ikke hører hjemme i en Haandbog som denne. Maaske det kan gaa andre anderledes, men det forekommer mig, at af de Artikler, jeg har læst i det store Værk, er denne centrale Artikel den eneste, som ikke giver Svar paa de Spørgsmaal, man uvilkaarlig møder med. Man vil jo blandt andet søge en, om end nok saa kortfattet, Orientering i den nyeste Socialøkonomi, saadan som Schmoller gav det paa knap en halv Snes Sider i sin Artikel. Voigt omtaler ligesom mere tilfældigt nogle Navne. Men en Oversigt mangler ganske. I det hele forekommer hans Artikel mig lige saa fattig paa Positiviteter, som Schmollers var rig derpaa.

Men medens Voigts Artikel ikke giver mange Bidrag til Belysning af nye Strømninger, ud over hans egne Synspunkter, spores naturligvis i mange andre Artikler Tendenser i Videnskaben, som særlig er kommet frem i den sidste Snes Aar. Saaledes kan nævnes en Del sociologisk orienterede Artikler. Franz Oppenheimer skriver om Staten i økonomisk Henseende (VII. S. 757—779), for en stor Del en Genoptrykning af Adolph Wagners Artikel om dette Emne, men dog stærkt udvidet med Oppenheimers egen Sociologi. Og Othmar Spann har rundt omkring skrevet en Del sociologiske Artikler, først og fremmest selve Artiklen „Soziologie“ (VII, S. 650—667), der ikke fandtes i tidligere Udgaver. Her findes en saadan Udsigt

over den sociologiske Forsknings Udvikling og nyere Standpunkt, som savnes for Socialøkonomiens Vedkommende. Andre af Spanns Artikler behandler Egennytte, Klasse og Stand, Organisation, Universalisme o. s. v.

Med Hensyn til Genstande, som Nationaløkonomien i nyeste Tid særlig har kastet sig over, kan man bl. a. pege paa den nye Artikel „Konjunkturforschung und Konjunkturpolitik“ af Docent Müller-Armack i Köln, som er optaget i Supplementbindet (S. 645—677). I Hovedværket har Arthur Spiethoff under den gammelkendte Etikette Kriser (VI, S. 8—91) behandlet det samme Emne i en Artikel, om hvilken Müller-Armack siger, at den indeholder „den tyske Konjunkturbeskrivelses Mønsterpræstation“. Men det nye Navn, som Artiklen i Supplementbindet har, og Artiklens Tendens viser hen til den nyeste Fase i Forskningen paa dette Omraade. Müller-Armack synes ikke blot at slutte sig til dem, der betragter den egentlige Krise som noget mere tilfældigt og nu i Grunden overvundet, men han anser end ikke Depressionen som et nødvendigt Gennemgangsled. Det synes, som han tenderer imod at føre det, som eengang var Kriseforskning og nu Konjunkturforskning over til at være ganske overvejende Højkonjunkturforskning.

Hvad der i det foregaaende er nævnt, maa kun betragtes som smaa Udpluk af Handwörterbuchs store Rigdom. Det har kun været Meningen at pege paa den Flid og Aarvaagenhed, hvormed tysk social-økonomisk Videnskab trods alle Vanskeligheder har arbejdet siden Krigen. Selv den, der maaske i og for sig føler sig mere draget til engelsk eller amerikansk Social-økonomi, selv den, hvem Tyskerne let kan blive for filosofiske og abstrakte, maa indrømme, at intetsteds brænder Videnskabens Esse stadigere, intetsteds smeddes der ihærdigere paa alle dens Dele end i Tyskland. Derom er Handwörterbuch et fuldgyldigt Vidnesbyrd.

Even Marstrand.

EINAR HUSS og K. G. HAGSTRØM: *Bond Values—Obligationskurser.* (202 Sider). Stockholm 1929. C. E. Fritzes Hovbokhandel.

Det af to fremragende svenske Statistikere udarbejdede Tabelværk til Brug ved Beregning af Kurser, effektiv Rente m. fl. Forhold vedrørende Obligationer er et ualmindelig nyttigt Værk.

Der har allerede tidligere eksisteret adskillige Tabelværker til Brug ved Beregning af den effektive Rente, men nærværende Værk betegner utvivlsomt i Forhold til samtlige tidligere ud-